Svetozar Marković Toza

AZ AGRÁRPROLETARIÁTUS HELYZETE VAJDASÁGBAN, III. RÉSZ

---

4. Látszólagosan javultak a munka- és kereseti feltételek

Valamivel jobban fizették a szőlőmunkásokat Versec, Fehértemplom környékén és Szerémség hegyes vidékén, amíg a gabonatermő területeken sokkal alacsonyabbak a bérek. Két példával fogjuk bizonyítani azt, hogy alapjában véve egy kisebb számú, szőlőmunkákkal foglalkozó mezőgazdasági munkás helyzete elviselhető csupán.

a) 1936-ban Versec városában 19 nős munkást kérdeztünk meg, akik összesen 71 embert tartanak el. A tizenkilenc munkás az 1935-ben 3289 munkanapot dolgozott és 67 040 dinárt keresett. A munkások átlagban 175 napot dolgoztak, és ez idő alatt 3527 dinárt kerestek. Az átlagos napi bér 20,4 dinárt tett ki. Az egy főre eső átlagos napi életszínvonal 2,85 dinárt tett ki. A munkások nagyobb része részt vett az aratásban és a cséplésben is. Ez a keresetük is be lett számítva a fentebbi adatokba.

b) Irigen 10 nős mezőgazdasági munkással beszélgettünk, akik összesen 40 családtagot tartanak el. A tíz munkás összesen 2024 napot dolgozott és ez idő alatt 32 648 dinárt keresett. A munkások egyenként 3 264,80 dinárt kerestek és egyenként 202 napot dolgoztak, az átlagos napi bérük így 16,10 dinárt tett ki. Egy eltartottra jutó átlagos életszínvonal 2,28 dinár. Ezek a munkások nem vettek részt az aratásban és a cséplésben, ezért az átlagos bérük és az összkeresetük valamivel alacsonyabb a verseci munkások bérénél, habár több munkanapot dolgoztak.

5. A mezőgazdasági munkásság a cserép- és téglagyártásban

Az eddigi adatokból láttuk, hogy a mezőgazdasági munkások élete igen nehéz, keresetük hihetetlenül alacsony. Ebben a helyzetben teljesen érthető, hogy a mezőgazdasági lakosság tömegesen hagyja el a földet, és a városokban keres jobb munkafeltételeket. Ily módon ez a munkásság a városi munkásság vetélytársává válik. A mezőgazdasági munkásság megszokta az alacsony béreket a mezőgazdaságban, emellett a mezőgazdasági munkák szezonjellegűek. A városokban ezek a munkások sokkal alacsonyabb bérekért dolgoznak, mint a városi munkásság. Azt, hogy ezeknek a mezőgazdasági munkásoknak, akik csak nagyon nehezen tudnak munkához jutni a városokban, semmivel sem jobb a helyzetük azoktól a munkásoktól, akik csak a mezőgazdaságban dolgoznak, egy konkrét példán fogjuk bemutatni. A nagykikindai Bon nevű cserép és téglagyárban egy ankétot szerveztek a munkások helyzetéről: Az ankét eredménye a következő:

a) A száz megkérdezett mezőgazdasági munkás összesen 423 családtagot tart el (száz házastársat és 223 tizennégy éven aluli gyereket).

b) Az összes megkérdezett munkás 1934-ben 11 713 munkanapot dolgozott, vagyis egyenként átlagban 117 napot.

c) Az átlagos napi bérük 14,12 dinárt tett ki, az összkeresetük pedig 165 258 dinár. A munkások átlagkeresete 1652 dinár volt. A száz munkás közül negyvennek nincs saját háza, ezért 18 910 dinárt fizettek ki lakbér címén. Az egy napra eső átlag életszínvonal fejenként 94 parát tett ki.

Ezek a munkások a gyárban végzett munka mellett részt vettek az aratásban és cséplésben, valamint a kukoricatörésben is. Így az előbb felírt összkeresetükön kívül még 14 469 dinár jövedelemre tettek szert. Ezzel a „mellékkeresettel" 94 paráról 104 parára emelték az életszínvonalukat. De ilyen lehetőség most már mind kevesebb akad. Már megemlítettük az ipari vállalatok építésének tilalmát a határmenti vidékeken és ez a tilalom majdnem egész Vajdaságra vonatkozik.

6. Egy kérdőív eredményei 1936-ból

Egy félig hivatalos munkacsoport 1936-ban ankétot szervezett a mezőgazdasági munkásság helyzetéről Vajdaságban. Ez a csoport végigjárt Bánátban, Bácskában és Szerémségben 28 helységet. Az eredmények egy része a belgrádi Politika napilap hasábjain jelentek meg riport formájában, míg az összes adat Socijalni arhiv folyóiratban jelent meg. Mi itt kivonatosan közöljük ezeket az adatokat. Hat helység adatait

fogjuk elemezni. (3 bánáti, 2 bácskai és egy szerémségi helység adatait vesszük figyelembe.)

a) Bavanište, kovini járás, Dél Bánát. A falunak 6488 lakosa van. A születések száma csökkenő tendenciát mutat. A község határa (termőterület) 22 000 kataszteri holdat tesz ki. Ebből 19 400 kataszteri hold szántóföld, 1800 kataszteri hold víz alatt van, 800 kataszteri hold pedig legelő. Az agrárreform idején 6000 kataszteri hold községi földet osztottak szét a helyi érdekelteknek. A helység birtokainak nagy része 15 kat. hold alatt van, 110 család birtoka kisebb mint 4 kat. hold, a többi pedig 4 kat. hold felett van. A napi bérek a következőképpen oszlanak meg az évszakok szerint: tavasz 8—10 dinárig, nyár 12—15 dinárig, ősz 10—12 dinárig. A bérekkel nem jár élelem. Amennyiben a fizettséget terményben adják, akkor a kukoricatörésért 25—35 kg kukoricát adnak. A munkavállalás lehetőségei rendkívül alacsonyak, egy mezőgazdasági munkás 70—80 napot tud dolgozni egy évben. Más gazdasági ágazat nincs a községben, ezért a bérmunkások rá vannak utalva a mezei munkák vállalására.

b) Kovacsica (Kovačica), járási helység Dél-Bánátban. A falunak 5335 lakosa van. A községi határ megművelhető földterülete 8195 kat. holdat tesz ki. Ebből 6393 kat. hold szántóföld a többi pedig legelő és víz alatt lévő terület. Az agrárreformmal 300 kat. hold községi szántóföld lett szétosztva. A földosztás a következőképpen történt: minden család 600 négyszögölet és egy gyerekre még 300 négyszögölet kapott. Maguk a községi tisztviselők állítása szerint a földosztás sikertelenül lett megvalósítva, és nem sokat segített azokon a családokon, amelyek így jutottak földhöz, ugyanis 50 család még mindig megművelhető terület nélkül maradt, 150 családnak kevesebb mint 1 kat. hold földje, 200 családnak 2—4 kat. hold, 250 családnak 5—20 kat. holdja, a többi családnak pedig 20—50 kat. hold megművelhető földterülete van. A bérek a következők: tavasszal 8—10 dinárig, az aratás ideje alatt terményben fizetnek, mégpedig 35—40 kg gabonát egy hold után, a kukoricatörtést napszámban fizetik (naponta 8—10 dinár). A béreseket is hasonlóképpen, vagyis igen rosszul fizetik. A munkacsoport adatai szerint Benkő József 34 éves, nős, háromgyermekes béres egész évi munkájáért 3020 dinár fizettséget kap, vagyis terményben ez a következőket jelenti: 16 q búza, 8 q kukorica, 365 liter tej stb. Ezért az összegért Benkő József és családja egész éven át dolgozik.

c) Törökbecse (Novi Bečej), járási helység Észak-Bánátban. A helység lakosainak száma 7103. A helység határában 19 671 kat. hold földterület van. Ebből 15 300 kat. hold szántóföld, víz alatt van 2300 kat. hold, a fennmaradt földterület legelő. A határban három nagybirtok van, melyeknek területe meghaladja a maximumot. A földosztáskor 364 család

kapott földet. Ezek között vannak kolonisták, önkéntes telepesek és helyi lakosok, valamint környékbeliek is. Jelenleg ház és föld nélkül 300 család van, a földnélküli családok száma 400 és ugyancsak 400 olyan család van, akiknek a megművelhető földjük 1—5 kat. hold között van. A fennmaradt családok földje 5 kat. holdtól nagyobb. A napszámok a következők: tavasszal 8—10 dinár, nyáron 15—20 dinár, ősszel 12—15 dinár. Aratást terményben fizetik és ez 50 kg-ot tesz ki holdanként. A munkavállalási lehetőségek nagyon kedvezőtlenek, egy munkás 50—60 napot tud dolgozni évente.

d) Bajmok (Bajmok) zombori járás, Észak-Bácskában. A falunak 11 324 lakosa van. A határban 29 100 kat. hold megművelhető földterület van, és ennek csak elenyészően kis része legelő, a többi pedig szántóföld. Az agrárreform idején 5501 kat. holdat osztottak szét. A földet önkéntes telepesek, kolonisták és a bajmoki, valamint szabadkai szegénység kapta. Jelenleg 200 család van ház és föld nélkül és 600 családnak nincs földje. Ezer családnak van 5 kat. holdnál kevesebb földje. Ötszáz azoknak a családoknak a száma, akiknek 5—10 kat. hold a tulajdonuk. Hat családnak van 500 kat. holdnál nagyobb földtulajdona. A napszámok a következők: tavasszal 8—10 dinár, nyáron 15—18 dinár, ősszel 8—10 dinár. Az aratás idején egy tizenegyedtől—egy tizenkettedig terjed a rész, ami 60—80 kg gabonát jelent holdanként, kukoricatöréskor ugyanez az arány érvényes, ami 100—150 kg kukorica holdanként. Az elhelyezkedési lehetőség 50—60 nap évente.

Amikor erről a faluról beszélünk, meg kell említenünk dr. R. Bicanić könyvét, amelynek a címe Hogyan él a nép (Kako živi narod). Ez a könyv 1937-ben jelent meg Zágrábban. A könyv megemlíti Bajmokot is. A szerző azt állította, hogy ebben a faluban a boszniai idénymunkások kukoricatörés idején fejenként 50—60 vagon kukoricát is megkerestek. Szeretnék itt egy kis jóindulatú javítást eszközölni, mert ahogy látjuk Bicanić úr nem volt éppen jól értesülve a dolgokról. Itt a következőkről volt szó. A glamoci járás néhány spekulánsa, egy nagyobb számú munkáscsoportot hozott Bajmokra kukoricatörés idején. A munkások fejenként 300—400 kg kukoricát kerestek meg, és ezzel jogot szereztek, hogy ingyen szállítsák haza keresetüket Boszniába. A spekulánsok viszont a kukoricatörés idején felvásároltak több tíz vagon kukoricát, és ezt ők is ingyen szállíthatták Boszniába. Azután pedig télvíz idején jó pénzért eladták, úgyhogy háromszoros-négyszeres keresetük volt az olcsó pénzen felvásárolt és ingyen szállított kukoricán. Hát valahogy így áll a helyzet a boszniai idénymunkások kiváló bajmoki keresetével. Bicanić úr úgy írja le Vajdaságot, mintha ez a terület egy gazdag Eldorádó lenne, ahol pár nap alatt annyi pénzt lehet keresni, amennyi azután egy évig is elegendő. De hát a helyzet Vajdaságban egészen más. Van ugyan Vajdaságban né-

hány tízezer gazdag ember, de ezeknek a száma elvész a többszázezer éhező, és mondjuk így, félig éhező munkásé mellett.

e) Szenttamás (Srbobran), óbecsei járás, Közép-Bácska. A faluban 15 550 lakos él. A falu határában 43 000 kat. hold mezőgazdasági földterület van. Öt nagybirtok van, amelyek területileg meghaladják az előírt maximumot. Az agrárreform ideje alatt ezektől a nagybirtokoktól mindössze 2039 kat. holdat vettek el. Ez a föld az önkéntes telepesek, kolonisták és a helyi érdekeltek között lett szétosztva. A faluban 350 család van föld nélkül. A lakosság nagy részét olyan családok alkotják, akiknek földtulajdona 10 és 50 kat. hold között mozog. Húsz családnak van 200 kat. hold feletti tulajdona. Száz család mezőgazdasági földterülete 100-tól 200-ig terjed. A napszámok a következők: tavasszal 10 dinár, nyáron 15 dinár, ősszel 10 dinár. Az aratáskor terményben fizetett munkabér holdankénti 80—100 kg gabonát tesz ki. Kukoricatöréskor 100—150 kg kukorica a holdankénti fizettség. Az elhelyezkedési lehetőség évente 70—80 nap.

f) Divos (Divoš), Sremska Mitrovica-i járás. A falunak 2408 lakosa van. A falu határában 7139 kat. hold mezőgazdasági földterület van. A szántóföld mellett van egy kevés erdő és legelő is.

Mindössze 30—40 család kapott földet a földosztás idején. Jelenleg 60 család van föld nélkül. A családok nagy részének 10—15 kat. hold föld van a birtokában. Mindössze húsz családnak van 20—50 kat. hold területe. A napszámok a következők: tavasszal 8—10 dinár, nyáron 10—12 dinár, ősszel 8—10 dinár. Ezekkel a napszámokkal élelem nem jár. Aratáskor terményben fizetnek, egy hold után 60—80 kg gabona jár fizettségül. Kukoricatöréskor 40—50 kg kukorica a rész. Az évi elhelyezkedési lehetőség 50—60 nap.

Az itt említett adatok félhivatalos szervektől erednek. Mégis reálisnak lehet tekinteni. Teljes egészében megegyeznek a mi állításunkkal, amelyet terepi kutatásaink során megállapítottunk, és megegyeznek az 1931-re és 1936-ra vonatkozó számításainkkal is.

E kérdőív eredményeiből láthattuk a vajdasági mezőgazdasági munkások munkalehetőségeit. Ezekből az eredményekből világosan felmérhetjük Vajdaság lakossága egy harmadának nagy nyomorát és leírhatatlanul nehéz életét.

7. A munka és a keresetek 1937-ben, 1938-ban és 1939-ben

Ebben a részben főbb vonalakban ismertetjük az újonnan előállt helyzetet 1937—1939-ig.

Ezekben az években a krízis, amely nem is múlt el teljesen, újra jelent-

kezik. Igaz, a gazdasági válság új hulláma nem is jelentkezik durva méretekben az általános fegyverkezés és az élelmiszertartalékok felhalmozása miatt. M. Stojadinović profasiszta kormánya mesterséges módon tartotta meg a főbb mezőgazdasági termékek árát. Ez a kormány nem létezik többé, és a fasiszta erők valamint a többi imperialista országok is, ellátták magukat élelmiszer tartalékokkal. Máskülönben a Közép-Európában előállt új helyzet arra kényszeríti hazánkat, hogy nagyobb tartalékokat hozzon létre, hogy az 1939-es évben csökkentse a gabona kiszállítását. Ettől kezdve hazánkban a főbb mezőgazdasági termékek ára nagyban fog függeni a katonai felvásárlásokra tartalékolt pénzeszközök mennyiségétől. Így például a búza ára magasabb lett, mint az elmúlt években volt.

A mezőgazdasági munkások napszámai az 1937 és 1938-ban valamelyest emelkedtek, de ezekben az években a mezőgazdasági munkások száma is nagyobb volt, mint 1936-ban. Ezekben az években a létfenntartás is érezhetően megdrágult. Különböző felmérések adatai alapján tudjuk, hogy 1938-ban egy munkás átlagos keresete 1350 dinárt tett ki.

1939-ben az első tavaszi munkák ideje alatt a napi bérek igen alacsonyak voltak (10 dinár körül mozogtak). Érdemleges megemlíteni azt, hogy Versecen és környékén a szőlőben dolgozó szakmunkások, akik a metszést végezték, igen jól voltak fizetve. Ezeknek a munkásoknak az átlagos napi bére 45 dinár körül mozgott. Az áprilisi szárazság miatt a vetések késésben voltak, és a későbbi, májusi majd júniusi nagy esőzések akadályozták ezeknek a vetéseknek a normális megmunkálását. Ezért nagyon kevés munkanap volt kihasználva, a vetések pedig csak részben lettek megmunkálva. Igaz, a napszámok 32—35 dinárt tettek ki. Az aratásban sokkal több aratógépet alkalmaztak, mint az előző években. Némely vidékeken megkétszereződött az aratógépek száma. Csak egyetlen helységben a bánáti Jorkovacon 100-zal több aratógépet használtak, mint az előző évben. A mezőgazdasági munkások nagyon kis keresetekhez jutottak. Az aratórész (terményben való fizettség) 50—120 kg gabonát tett ki holdanként. A mezőgazdasági munkások a cséplőskor is rosszabbul jártak, mint az előző években, nem annyira az alacsony aratórész miatt, mint inkább az alacsony hozamok miatt. Bánát egyes helységeiben (Melence, Kumane, Szerb Elemér, Péterváros, Nagy Kikinda, Mokrin stb.) a munkások részesedése 4—5% volt. Meg kell említeni a melencei mezőgazdasági munkásság szervezettségét. Sikerült kiharcolniok a következőket:

1) a munkások maguk irányították a munkát a gépeken, és maguk határozták meg, ki melyik gépen dolgozik,

2) meghatározták a munkaidőt,

3) az aratórész 5%-ot tett ki,

4) a munkások emellett reggelit, ebédet és vacsorát kaptak. Egy napi sztrájkkal sikerült megakadályozniok azt, hogy más vidékekről hozzanak cséplőgépeket. Ezzel a sztrájkkal nagy osztályöntudatukról tettek tanúbizonyságot.

A kukorica ebben az évben ugyanúgy rossz termést fog hozni, mint a búza is. Ezáltal a mezőgazdasági munkások keresete ebben az évben nagyon alacsony lesz. A gazdasági pangás, amelyet a háborús feszültség idézett elő, nagyon rossz hatással van a keresetekre mind a mezőgazdaságban, mind az iparban. Az elkövetkező télen még nagyobb lesz a nyomor a mezőgazdasági munkások soraiban, mint az előző években.

A már előbbiekben említett Szövetségi Mezőgazdasági Munkások Kongresszusán (lásd. Slobodna riječ, Zagreb, 1939. március 11.) az egyik felszólaló, Petar Rajković azt állította, hogy a mezőgazdasági munkások átlagos napi bére 1938-ban 2500 dinárt tett ki. Ha a felszólaló egy család évi keresetére gondolt, akkor rendben van. Ha azonban csakugyan egy mezőgazdasági munkás évi keresetére gondolt, akkor túlzott, és ezzel szépíteni akarta a mezőgazdasági munkásság helyzetét. Az, hogy egy mezőgazdasági munkás ennyit keres, az egyedi eset, és nem is ritka eset, de csak ezekből az esetekből nem szabad általánosítanunk. Amennyiben ez a felszólalás politikai lépés volt, azt kell mondanunk, nem volt sikeres! Ily módon csak a hatalmon lévő kormány kegyeibe lehet férkőzni, (egy időre), de nem lehet kiérdemelni a munkásosztály szimpátiáját. Egy ilyen eljárás mindig, de főleg ma, ellentétben van a munkásosztály érdekeivel, és legkevésbé volt fontos a mezőgazdasági munkásság helyzetét pont mezőgazdasági munkásság kongresszusán szépítgetni.

8. Hogyan lehet javítani a mezőgazdasági munkásság helyzetén?

A mezőgazdasági munkásságnak a jelenlegi körülmények között minden erejével harcolnia kell az állam belső problémáinak minél gyorsabb megoldásáért, a politikai és gazdasági szabadságért, a fasizmus és a profasiszta kormány ellen. Harcolni kell azok ellen, akik háborúba akarják sodorni az országot, és harcolni kell egy igazságos demokratikus rendszerért. A mezőgazdasági munkásságnak a munkásosztállyal és országunk összes haladó demokratikus erőivel vállvetve kell küzdenie ezekért a célokért. A demokráciáért folyó harcban és azután is a mezőgazdasági munkásságnak az egész munkásosztály támagatása mellett szilárdan ki kell, hogy álljon saját követelményei mellett.

Azok az intézkedések, amelyek enyhíteni tudnák a vajdasági mezőgazdasági munkásság nyomorát a következők:

a) El kellene végezni az agrárreform revízióját — a parasztokat fel

kellene szabadítani a visszafizetések terhétől és biztosítani kellene részükre a hiányzó mezőgazdasági termelő eszközöket, amellyel nem rendelkeznek. Továbbá egy új és alaposabb agrárreformot kell véghez vinni, amely felölelné a nagybirtokosok és az egyházak földbirtokait, sőt még a nagyobb kulákok birtokait is csökkenteni kellene, szétosztva a mezőgazdasági munkások és a kisparasztok között, ezáltal erősebb kisbirtokok jönnének létre. Az így létrejött földbirtokokat 20—30 évig fel kell szabadítani az adófizetés alól. Az ily módon elvégzett agrárreform körülbelül 40%-kal csökkentené a mezőgazdasági munkásság számát. Egy ilyen részletes földosztás esetén körülbelül 600 000 kataszteri hold termőföld cserélne gazdát. Az ilyen következetes földosztás nagyban segítene a mezőgazdasági munkásságon és a szegény parasztságon. Az agrárreformért vívott harcban a mezőgazdasági munkásság természetes szövetségese a munkásosztály volna.

b) Azokban a holtidényekben, amikor szünetelnek a mezei munkák, állami pénzen végzett nyilvános munkákkal kellene kereseti lehetőséget biztosítani a mezőgazdasági munkásság részére, és így sokat lehetne emelni életszínvonalukon. Az előbbiekben láthattuk, hogy mintegy 230 000 kat. holdnyi földterület van víz alatt Vajdaságban. Első osztályú szántóföldet nyerhetnénk ennek kiszárításával (példa a pancsovai rét). Ezt a földet közmunkálatokkal pár éven belül ki lehetne szárítani. A közmunkálatok kereseti lehetőséget, tehát kenyeret biztosítanának a mezőgazdasági munkásság számára. Az így nyert szántóföldek pedig jó kezekbe kerülnének, ha a mezőgazdasági munkások és az apró paraszti birtokok között osztanák azt szét. Itt szeretnénk megemlíteni azt a tényt, hogy a kiszárított pancsovai rét nem lett felosztva a mezőgazdasági munkásság között. Ezt az újonnan nyert szántóföldet olcsó pénzért bérbe adták különböző spekulánsoknak, akik ezt azután nagy haszon fejében tovább adták. A pancsevói rétet jelenleg újra mérik, hogy azután eladják nagyobb komplexumoknak. Ily módon a réten nagybirtokok és kulák gazdaságok jönnek létre, ahelyett, hogy a földet szétosztanák a rászorulóknak. A víz alatt lévő területek kiszárítása mellett közmunkálatokkal kellene szabályozni a hajózható és a félig hajózható folyókat, valamint a kanálisokat.

Főleg a kanálisok elhagyatottak Vajdaságban és a mostani állapotukban nem tudnak eleget tenni szállítási és forgalmi rendeltetésüknek. Mindössze 704 iskolaépület van Vajdaságban az általános iskolások részére. Az adminisztratív, nyilvános és bírósági intézmények részére fenntartott épületek száma is minimális. Sokkal kevesebb kiépített utunk van, mint a háború előtt, mivel a háború alatt sok tönkrement. Az utak elhagyatottak, mivel az állam nem gondoskodott karbantartásukról, ugyanakkor az önigazgatási egységek is elhanyagolták őket. Egész Vaj-

daság területén 2450 km hosszúságú kiépített út van. Ennek kb. 35—40%-án folyik normális forgalom, az utak többi része részben vagy teljesen elhagyatott. A vasúti hálózat olyan maradt, mint a háború előtt (egyedül az Orlovat—Tikl 21 km hosszúságú vasútvonal lett kiépítve). Nagyon sok olyan több ezer lakost számláló helység van Vajdaságban, amely teljesen el van vágva a külvilágtól, mivel sem vasútvonal, sem pedig kiépített út nem köti össze a nagyobb központokkal. Csak azok az emberek tudják felmérni Vajdaság lakosságának nehézségeit, a rossz útviszonyokból kifolyólag, akik ismerik a bánáti és a nyugat-bácskai sarat. Évekig és évtizedekig van mit építeni Vajdaságban. Ezekkel az építkezésekkel nagy munkalehetőségeket lehet biztosítani. Ily módon kettős célt lehetne elérni: ideiglenesen munkát lehetne adni a mezőgazdasági munkásságnak, emellett olyan objektumokat építhetnének, amelyekből az államnak és a népnek közvetlen haszna származhatna.

c) Elengedhetetlen az ipar intenzív fejlesztése. Vajdaságban nagyon jó lehetőségek vannak az élelmiszeripar fejlesztésére. Éppen ezért be kellene szüntetni az új ipari objektumoknak a határmenti építésére vonatkozó tilalmat. Az újonnan kiépített gyárakban nagyon sok mezőgazdasági munkás tudna elhelyezkedni. E tilalom bevezetése előtt sok új gyár épült ezen a vidéken. Igaz ezek a gyárak kezdetben nem voltak túl nagyok, mivel csak kis tőkét fektettek beléjük, de idővel kibővültek, és igen sok munkást foglalkoztattak. Mind Vajdaságban, mind más vidékeken egyedül csak az elégedett és szabad nép, szavatolja az állami egységet, a békét és a függetlenséget. Rabszolgák sohasem védelmezték sem a görög városállamokat, sem pedig a római császárságot. Még egyszer alá kell húznunk azt a tényt, hogy a mezőgazdasági munkásság problémájának tartós megoldását nem szabad csak a mezőgazdaságban keresni. Figyelembe kell vennünk az iparban rejlő lehetőségeket is.

d) A mezőgazdasági munkásságnak nagy figyelmet kell szentelnie a munkaidő szabályozására vonatkozó kérdésekre. Vajdaságban a mezőgazdaságban a munkaidő napi 12—20 óra. A napi munkaidő megrövidítésével, kétszeresére növekedne a munkanapok száma a mezőgazdaságban. Így nagyobbak lennének az elhelyezkedési lehetőségek a mezőgazdasági munkásság számára. Ezidáig hazánkban semmilyen intézkedéseket sem tettek a munkaidő csökkentésére a mezőgazdaságban, ez érthető is, mivel az ilyen intézkedések károsan érintették volna a nagybirtokosokat és a kulákokat. Sajnos a mezőgazdasági munkásság szervezettsége sohasem volt olyan szinten, hogy ki tudja harcolni a napi munkaidő csökkentését. Egyedül a vajdasági mezőgazdasági munkásság harcolt a munkaidő szabályozásáért és szervezett sztrájkokkal sikerült elérniök a napi munkaidő csökkentését és a bérek felemelését néhány faluban.

Az ilyen hosszú napi munkaidő és a gyenge táplálkozás nagyon le-

gyengíti a mezőgazdasági munkásokat, így teljesen érthető, az, hogy a munkások nagy része komoly betegségekben szenved (tuberkolózis, reuma és más úgynevezett „szegény betegségek"). Ezért igen nagy az elhalálozások száma Vajdaságban. Az állami statisztika alapján évente tuberkulózisban 30 000 ember hal meg Vajdaságban. A születések száma évről-évre csökken, ami nagyon kihat a vajdasági népszaporulat lassú emelkedésére. Vajdaság a születések száma szerint az utolsó helyen van az országban, az elhalálozások száma szerint pedig az elsőn.

Amennyiben harcolni akarunk a nagyfokú elhalálozás ellen, ha növelni akarjuk a születések számát és ugyanakkor csökkenteni akarjuk a halva született csecsemők számát, valamint a gyermekek elhalálozását, akkor arra kell törekednünk, hogy emeljük a mezőgazdasági munkásság, a proletariátus és a parasztság életszínvonalát. Ily módon növelni lehetne Vadjaság lakosságának, de a munkaerő számát is. Az életszínvonalat pedig csak úgy lehet felemelni, ha gondoskodnak a népről, munka- és kereseti lehetőséget biztosítanak számára.

e) A munka törvénykönyv, amelyet 1924-ben hoztak meg, nem vonatkozik a mezőgazdasági munkásságra. A hatalmonlévők a mezőgazdasági munkásságot még mindig úgy veszik mint parasztokat, nem pedig, mint munkásokat. Ez nevetséges, hiszen ezeknek az embereknek egy talpalatnyi föld sincs a tulajdonukban. Ezeknek az embereknek csak annyi közük van a parasztokhoz, hogy ezeknek a földjeiken dolgoznak.

A szociálisügyi minisztérium egy törvénye, valamint a Bánság néhány rendelete, ezenkívül a régi Osztrák—Magyar Monarchia múlt század végén hozott törvényein kívül, semmilyen más törvényrendelkezés nem foglalkozik a földtulajdonos és a mezőgazdasági munkások közötti munkaviszonyok szabályozásával. Mire is vonatkoznak tulajdonképpen az Osztrák—Magyar Monarchia idejéből származó törvények. Ezek a régi törvények, amelyek sajnos, még mindig érvényben vannak Vajdaságban, csak az állandó munkásokra, a szolgákra vonatkoznak. E törvények értelmében 12 évnél fiatalabb szolgát nem szabad alkalmazni (Milyen sok humanitás van a törvényekben! A munkaidőről persze egy szót sem szólnak. A szerződések megkötése szóban vagy írásban történik. A megbetegedett munkás gyógyítását maga a munkás fizeti.). Ebben a törvénykönyvben többek között az alábbiakról is szó van: amennyiben a munkások bármilyen okból is beszüntetik a munkát és sztrájkba lépnek, a nyári betakarítások idején, a szóban forgó munkálatokat a katonaságnak kell elvégezni, a sztrájkolókat pedig szigorúan meg kell büntetni. Mintha nem lenne elég büntetés számukra az, hogy elveszik tőlük a munkájukat.

Valahogy így néz ki ez a törvényrendelkezés, amely a mai napig érvényben van, még az a szerencse, hogy a hatalmi szervek nem élnek vele!

A Bánság és a szociális politikával foglalkozó minisztérium rendelke-

zései is törvényerejűek. E rendelkezések körül a minimális napi bérekről szóló 35. pontot szeretnénk kiemelni.

A rendelkezést a finanszírozásról szóló törvény 1/88. pontja alapján hozták meg. A munkásosztály igazi képviselői felemelték hangjukat a rendelkezések ellen, és követelték azonnali hatályon kívül helyezését. Azonban a rendelkezés a mai napig érvényben van. E rendelkezéssel az ipari és kisipari munkásokat megvonják attól a joguktól, hogy harcolhassanak a nagyobb bérekért, és teljesen lehetetlenné tették számukra azt, hogy sztrájkolhassanak.

A kiegészítő rendelkezések 35. pontjában, amely mezőgazdasági munkásságra vonatkozik, a következő előírások szerepelnek:

a) Tilos más falubeli mezőgazdasági munkaerőt alkalmazni, amíg a faluban munkanélküliek vannak. Ez a gyakorlat sok esetben igen drasztikus. Közismert az a tény, hogy az egyes községek földterületei (határai) nem egyforma nagyságúak. Így például a nagybecskereki járás két szomszédos helységének, Szerb Itabénak és Új Itabénak (régebben Magyar Itabé) a határa nagyban különbözik. Szerb Itabé határa 30 000 kat. holdat tesz ki, Új Itabé határa pedig 5000 kat. hold. Új Itabé mezőgazdasági munkásainak száma háromszor annyi, mint Szerb Itabéé. Ilyen határozatokkal és ezeknek betartásával nagyon könnyen viszályt lehet kiváltani két szomszédos falu lakosai között. A tőkés osztálynak érdekében áll a viszály kiváltása, viszont a munkásosztály érdeke az egység és a szolidaritás. Az ilyen rendelkezések a tőkések érdekeit szolgálják! Ezért azon a véleményen vagyunk, hogy a munkásoknak akciót kell indítaniuk az ilyen határozatok visszavonásáért. Minden helységben tanácsokat kell alakítani. A tanácsot két helyi mezőgazdasági munkás, mint a munkásság képviselői, a községi elnök, mint a tanács elnöke és a községi jegyző, mint a tanács titkára alkotnák. Mindenekelőtt ki kell hangsúlyozni, hogy a viszály ellenére a helységek nagy részében léteznek ilyen tanácsok, de igazán csak ott léteznek, ahol a mezőgazdasági munkásság szervezett, vagy ahol régebben is voltak ilyen szervek. Ezek a tanácsok a gyakorlatban a következőképpen működnek: a községi elnök rendszerint kulák, vagy pedig olyan ember, aki a hatalmon lévőket szolgálja, vagy pedig egyik is, másik is egyidőben; a jegyző már helyzeténél fogva (a mai állapotokból kiindulva) hű szolgája a rendszernek és ezért a kulákok és nagybirtokosok érdekeinek védelmezője; a munkaadók két képviselője leggyakrabban gazdag kulák. Ezek vannak az egyik oldalon, a másik oldalon pedig a mezőgazdasági munkások két képviselője van. Tehát sportnyelven ez 4:2! A határozatokat a tanácsban szavazattöbbséggel hozzák. Az erősebb győz! Ily módon a munkások meg vannak károsítva, olyan bérekért kénytelenek dolgozni, amelyeket a munkaadók szabnak meg számukra.

A helyi tanácsok mellett léteznek még bánsági tanácsok, amelyeknek az a feladatuk, hogy a sértett felek panaszairól döntsenek. Az elégedetlen fél legtöbbször a munkásság. A bánsági tanácsok összetétele megegyezik a helyi tanácsok összetételével, azzal a különbséggel, hogy itt a községi elnököt (itt) a bánsági szociális politikai osztály főnöke helyettesíti. A tanács néhány alkalommal ül össze évente, rendszerint olyan ügyekben, panaszokban dönt, amelyek már régen elévültek. A kukoricatörés idején, az aratáskor előállt problémákkal kapcsolatban hoznak határozatot, míg a kukoricatörés idején felmerült kérdéseket csak új év után tárgyalják.

A tanácsok intézménye nem rossz. A tanácsok létrehozását a munkások harcolták ki. De ezeket az intézményeket demokratizálni kellene, csak így lehet őket eredményessé tenni. Szankciókat kellene alkalmazni azok ellen, akik nem tartják magukat a tanács határozataihoz. A munkásoknak ki kell harcolniok az intézmény demokratizálását, hogy döntéshozatala gyorsabb, eredményesebb legyen és ne csak a munkaadók érdekeit szolgálja.

A Bánság Báni hivatalának még két érdekes rendelkezése van (VI—24288/32 július 5-i keltezésű és VI—20700/36 május 6-i keltezésű). Az első rendelkezés a minimális kereseteket írja elő, amely aratáskor legkevesebb 3% lehet. Hogy a keresetek ettől eltértek és eltérnek, azt az előbbiek során láthattuk. A második előírás szerint a mezőgazdasági munkásság gyűlést, összejövetelt tarthat a Bánságtól alacsonyabbrendű hatalmi szervek beleegyezésével is. Ezeket a gyűléseket a tanácsokba való képviselő választás vagy pedig a munkaviszonyok rendezése céljából tarthatják meg. Azonban a gyűlések megtartásának még egy feltétele van: más község munkásai nem vehetnek részt az összejöveteleken. Nagyon sok esetben azonban egyáltalán nem engedélyezik a gyűlések megtartását. Így a munkásság nem tudja elküldeni képviselőjét a tanácsokba.

A mezőgazdasági munkásság jelenlegi helyzetéből világosan látszik: hogy végső ideje lenne már a mezőgazdasági munkaviszonyokat jogilag rendezni. Az igazságos megoldás nagymértékben hozzájárulna a mezőgazdasági munkásság életfeltételeinek javításához, mind Vajdaságban, mind más vidékeken (főleg Szlavóniában). Munkásságunk ezt csak kitartó harccal tudja elérni. A munkások érdekei ellentétesek munkaadóik érdekeivel. A mezőgazdasági munkásság szervezett harccal engedményekre kényszerítheti a munkaadókat.

A munka szociális törvényrendelkezések nem ölelik fel a mezőgazdasági munkásság széles tömegeit, ez miatt ez a munkásság nem lehet tagja a Munkabiztosítottak Központi Szervezetének. A törvényrendelkezés csak az aratás idejére, tehát az év alatt egy hónapra látja elő a mező-

gazdasági munkásság részvételét ebben a szervezetben. Ezzel megfosztották őket a gyógykezelés lehetőségétől a jelenlegi bürokratizált munkásbiztosítási szervezeteknél.

Az elmondottakkal bizonyítani kívántuk azt a tényt, hogy a hatalmi szervek egyáltalán nem gondoskodnak a mezőgazdasági munkásságról. Mintha nem létezne számukra a néhány ezer munkásnő és munkás problémája. Ilyen módszerekkel lehetővé tették a kulákok és a nagybirtokosok számára a mezőgazdasági munkások kizsákmányolását. Lehetetlenné tették a munkásság szervezett, osztályharcos szakszervezetekbe és munkás politikai pártokba való tömörülését. De ez nem jelenti azt, hogy egyáltalán nem szervezkedik!

Ezzel a mezőgazdasági munkásság harmadrendű polgársággá válik, mert nem védi törvény, nincs lehetősége a harcra, tehát nincs lehetősége az életre sem. A hatalmon lévő osztálynak az a célja, hogy a mezőgazdasági munkásságot teljesen kiszolgáltassa a kulákok és nagybirtokosok akaratának. A hatalmon lévő osztály megpróbálja saját szavazógépezetének soraiba állítani ezt a réteget. Ez viszont nem mehet tovább a régi úton. A mezőgazdasági munkások lassan öntudatra ébrednek. Tudják, hogy a munkásosztály élén mind a mezőgazdasági, mind a gazdasági munkásság csak a szakszervezeteiben van részben megszervezve. Azért, hogy ez a szervezkedés nem tömegesebb, nem annyira a munkásság a hibáztatható, mint inkább a jelenlegi szakszervezeti szövetségük vezetősége. A legutóbbi képviselőválasztásokon a vajdasági mezőgazdasági munkások szavazatainak nagy részét az ellenzéki jelöltekre, a demokráciára és a fasizmus ellen adták le. Ha az ellenzék nem kapta volna meg a mezőgazdasági munkásság, a munkások és általában a munkás nép szavazatait, akkor még az összes szavazatok 5%-át sem vallhatná a magáévá. A városi polgárság szavazataira nem számíthatott az ellenzék, mivel ezeket megfélemlítette a terror. Néhány vajdasági járásban (Törökbecse, Bács-Topolya, Versec, Šid stb.) a mezőgazdasági munkások saját jelöltjeikre szavaztak. A következő választásokon már nemcsak néhány járásban szavazhatnak saját jelöltjeikre a mezőgazdasági munkások, hanem minden járásban lesz jelöltjük. Itt az ideje, hogy a munkásság és általában az egész munkás nép emancipálódjon a politikai harcban és a saját osztályából, a saját környezetéből válassza képviselőit.

IV.
A MEZŐGAZDASÁGI MUNKÁSSÁG SZAKSZERVEZETI ÉS POLITIKAI HARCA

1. A mezőgazdasági munkásság szakszervezeti mozgalmainak történetéből

A vajdasági mezőgazdasági munkásság még a kisipari és az ipari munkásság szervezkedése előtt osztályszakszervezetekbe kezdett tömörülni. Ennek az okai a következők:

A hatalmon lévők és a munkaadók eszközeiket nem válogatva akadályozták meg a munkások szervezkedéseit. Még a legveszélytelenebb szervezkedőket is szigorúan megbüntették: a munkásokat elbocsátották a munkahelyükről, a hatalmi szervek pedig kegyetlenül üldözték őket. Emellett az ipari munkásokat jobban megfizették, mint a mezőgazdasági munkásokat, és így hallgatásra voltak kényszerítve, nehogy a munkaadók elbocsássák őket, és helyükre mezőgazdasági munkásokat hozzanak, akik abban az időben nagyszámban munka nélkül voltak. Az ipari vállalatok kicsik voltak, aránylag kevés munkaerőt foglalkoztattak. A munkaerő nagy része szakképzetlen volt és könnyen helyettesíthették a szabad falusi munkaerővel. Ez a tény is nagyban hozzájárult a munkásosztály szervezetlenségéhez. A másik oldalon a hatalmas földbirtokokon nagyszámú munkaerőre volt szükség, mivel akkor még nem ismerték a modern mezőgazdasági gépeket. A mezőgazdasági munkaerőt kegyetlenül kizsákmányolták. Alacsony béreket fizettek, a napi munkaidő 12—18 óráig tartott, szociális biztosításban nem részesültek, a dölyfösködő nagybirtokosok, valamint a hatalmaskodó munkavezetőik csak még elviselhetetlenebbé tették a munkások helyzetét. Ezért nem csoda, hogy ezek az emberek valamilyen kiutat kerestek az elviselhetetlen állapotokból. Így került sor a mezőgazdasági munkások első csoportosulásaira, az első közös akciókra. A mezőgazdasági munkásság első szervezetei, mint ismeretes Bánságban és Bácskában a múlt század nyolcvanas éveiben jöttek létre. Abban az időben a mezőgazdasági munkásság legkiemelkedőbb vezetője Táncsics Mihály volt, ő alakította meg a mezőgazdasági munkásság első szövetségét. Egy időben Táncsics a szegény parasztság szavazatainak köszönve népi küldött is volt. A hatalmi szervek a szövetség működését 1891-ben betiltották. 1896-ban a mezőgazdasági munkások újra kezdtek szervezkedni a feudális urak ellen. A szervezet (szövetség) működésének felújítását nagy sztrájkok és véres lázadások előzték meg. Takács József a magyarországi mezőgazdasági munkásság történetét elemezve munkájában említést tesz arról, hogy Zentán, Óbecsén,

Szenttamáson és Eleméren a mezőgazdasági munkásságnak léteztek szakszervezetei. 1897-ben Eleméren nagyméretű aratósztrájk volt, amit csak a katonaság beavatkozásával sikerült elfojtani. (Szerb Eleméren, Nagy Becskerek mellett még ma is beszélnek erről a sztrájkról). Abban az időben Vajdaság következő helységeiben léteztek szervezetek, melyeket a mezőgazdasági munkásság alakított: Nagybecskerek, Melence, Nagykikinda, Versec, Zombor, Szabadka, Apatin, Ada, Ómoravica, Újvidék, Ruma és még egész sor kisebb vajdasági helységben. A szervezetek és azoknak megmozdulásai, valamint sztrájkjaik késztették arra a hatalmi szerveket, hogy törvénybe foglalják és rendezzék a munkaviszonyokat a mezőgazdasági munkásság és a munkaadók között. A törvényt a múltszázad végén hozták meg. A szavazásra a Népszkupstinában került sor, ahol a nagybirtokosok abban az időben 85%-ban képviseltették magukat. Így teljesen érthető, hogy ezek a törvények miért olyan mostohák a munkásokhoz. A nagybirtokosok még ezeket a rendelkezéseket sem tartották be mindaddig, amíg fel nem újultak a szervezett és szervezetlen munkásság megmozdulásai 1905-ben és 1906-ban. Ettől az időtől kezdve a mezőgazdasági munkásság munkafeltételei valamivel tűrhetőbbé váltak.

A mezőgazdasági munkásság megmozdulásai a huszadik század első évtizedében igen erősek voltak. Ebben az időben már Vajdaság minden nagyobb helységében erős szervezet létezik. Fontos megemlíteni, hogy 1912-ben Ómoravicán tartották meg a magyarországi mezőgazdasági munkásság utolsó kongresszusát.

Akármilyen széles körű és kitartó volt is a mezőgazdasági munkásság harca, mégsem tudták megváltoztatni a reakciós törvényrendelkezéseket, amelyeket a földbirtokosok hoztak meg és támogattak. A mezőgazdasági munkásság munkafeltételei nagyon nehezek voltak. Ilyen állapotokban érkezett el az első világháború.

1920-ban Vajdaság más területén is megalakult a mezőgazdasági munkásság szövetsége. A szervezet székhelye Újvidéken volt. A szövetség tagságát kizárólag a vajdasági mezőgazdasági munkások alkották. A szövetség a szakszervezeti központhoz tartozott (A Jugoszláv Munkásszakszervezetek Központi Tanácsa), később, az Obznana után ez a szervezet átalakult, és új nevet vett fel. Ez a szövetség nagyszámú mezőgazdasági munkást gyűjtött egybe. Már az alapítás évében 20 000 tagja volt. Az Obznanával betiltották, de csakhamar felújította működését. Az új központ Szabadkán volt. A burzsoázia relatív megerősödése és szervezett harca a munkásosztály ellen jelentősen lecsökkentette a szabadkai szövetség létszámát. Az első és a második szövetség működése idején a mezőgazdasági munkásság gazdasági jogaiért harcolt. A második szövetség munkáját a Független Szakszervezetek működésének betiltásá-

val szüntették meg a január 6-i diktatúra bevezetése idején 1929-ben. Még a szabadkai szövetség betiltása előtt Újvidéken a reformisták és a szociáldemokraták új szövetséget alakítottak: A Jugoszláv Mezőgazdasági Munkások Nemzeti Szövetsége elnevezés alatt. Ezt a szövetséget nem tiltották be, mint ahogy egyetlen reformista szakszervezetet sem. Ez a szövetség ma is működik. Később ehhez a szövetséghez csatlakoztak a betiltott szövetség tagjai is. A szövetség a Jugoszláv Egyesült Munkásszakszervezet Szövetségéhez tartozik. Erről még szó lesz a későbbiek során.

2. *A Jugoszláv Mezőgazdasági Munkások Nemzeti Szövetsége*

Ez a szövetség 1931-től kezdve dolgozott aktívabban. Abban az évben a szövetségnek 5000 tagja volt. A tagság kibővítését elősegítette az a tény is, hogy a szövetség külföldi munkavállalásra küldte a mezőgazdasági munkásokat Németországba és Franciaországba. 1935-ben a szövetségnek 25 aktív helyi szervezete működött 1936-ban a helyi szervezetek száma 159-re emelkedett. 1937-ben már 23 734 tagja volt a szövetségnek és 211 helyi szervezete. Minden ötödik tag aktívan dolgozott a szövetségben. 1937-ben a mezőgazdasági munkásság körülbelül 50 sztrájkot szervezett. A sztrájkok nagy része az aratás ideje alatt volt. A szövetség nem fordított kellő figyelmet ezekre a sztrájkokra, ezért nagy részük sikertelen volt. Ez nagyon rossz hatással volt a szervezett munkásság további aktivitására. A sztrájkok idején a szövetség titkára sok esetben olyan kollektív szerződéseket írt alá a mezőgazdasági munkásság nevében, amely ellentétes volt a munkásság érdekeivel. (Petrovarad 1937, Szerb Elemér 1936-ban). Az ilyen eljárást legjobban a melencei sztrájkolók (1937.) levele igazolja, amelyben értesítik a szövetséget a sztrájk lefolyásáról, és egyben kérik a szövetséget, hogy ne küldje el képviselőjét, mert ők maguk is ki tudják harcolni követeléseiket. A szövetség központi vezetősége nem fordított kellő figyelmet a tagság eszmei-politikai nevelésére sem. Ezért a szövetségnek nagyon sok, úgynevezett átmeneti tagja volt, akik csak nagyon rövid ideig tevékenykedtek a szövetségben. Közülük csak kevesen váltak állandó tagokká. Maga a mezőgazdasági munkásság is meglátta ezeket a fogyatékosságokat a szövetség vezetőségének a munkájában. Ezért a helyi szervezetek küldöttei a szövetség 1937. november 21-i kongresszusán követelték, hogy a szövetség vezetését a mezőgazdasági munkásságnak adják át. A kongresszuson a helyi szervezetek küldöttei és a központi vezetőség között heves szócsatára került sor. A nemkívánatos szócsatára azért került sor, mert a központi vezetőség tagjai makacsul kitartottak helytelen álláspontjaik mellett, és

nem voltak hajlandók lemondani vezető pozícióikról, amit a küldöttek erélyesen követeltek.

A lezajlott eseményekért mindkét fél hibáztatható, a nagyobb hibák mégis a központi vezetőséget terhelik, mivel figyelmen kívül hagyták az abszolút többség akaratát. Szavazattöbbséggel megválasztották a kongresszus elnökségét, a régi vezetőséget pedig felmentették munkája alól. Az új vezetőség megválasztására azonban nem került sor, mert a régi erélyesen és kitartóan követelte újraválasztását. Ez a küldöttségek elégedetlenségét váltotta ki. Végül is a kongresszus munkája hosszantartó és heves vita után félbeszakadt. Az egyik oldalon maradtak a küldöttek — a munkások, a másik oldalon pedig a központi vezetőség tagjai, Hadnagy titkárral az élükön. A többi szakszervezeti szövetség tagjai, akik mint vendégek voltak meghíva erre a kongresszusra, felszólalásaikban a központi vezetőséget támogatták. A szövetség titkára vitabeszámolójában élesen támadta és provokálta nemcsak az egyes helyi szervezetek küldötteit, hanem a szervezet egész tagságát is. (Ada, Csantavér, Szerb Elemér, Melence stb.)

A szövetség szabályzata ilyen és ehhez hasonló eseteket nem lát elő, ezért az új vezetőség megválasztásáig a kongresszuson megválasztott elnökségnek kellett volna ellátnia a központi vezetőség feladatát. A munkája alól felmentett vezetőség azonban nem volt hajlandó átadni, hanem továbbra is ellátta tisztségét.

A kongresszus befejezése után ez a felmentett vezetőség kizárta a tagság sorából azokat a küldötteket, akik munkáját elmarasztalták. 12 helyi szervezet 21 tagját törölték így a tagságból. A tagok kizárását a szövetségből csakis egy létező aktív vezetőség végezhette volna el, nem pedig egy munkája alól felmentett vezetőség. Abban az esetben, amikor ilyen nagyszámú tagról van szó, a szabályzat értelmében a kongresszusnak kell döntenie. Az egyes tagok kizárása után egész helyi szervezeteket is kizártak a tagok soraiból. Csak azok a szervezetek maradhattak a szövetségben, akik egyeztek a központi vezetőség politikájával (főleg a németlakta területek szervezetei). A 211 helyi szervezetből, ahány tagja volt a Szövetségnek a kongresszus idején, mindössze 49 maradt. Tizenhat hónappal a kongresszus után, 1939. március 15-én összehívták a szövetség rendkívüli kongresszusát. A központi vezetőség politikája sajnos a régi maradt. Erre a kongresszusra a legerősebb szervezeteket nem hívták meg (Petrovarad, Muzslya, Zenta, Szabadka stb.), mert a vezetőség attól tartott, hogy e helységek küldöttei nem fognak egyezni a kongresszus munkájával. Bánátból csak egyetlen helyi szervezet (Versec) képviseltette magát a kongresszuson, egyetlen küldöttel. E küldött mellett a kongresszuson részt vettek még Versec és Petrovarad körzeti szövetségi titkárai is. A bánáti mezőgazdasági munkásságot tehát ezen a

kongresszuson bürokratikus elemek képviselték. A kongresszus megtartását a legnagyobb titokban tartották.

A kongresszuson néhány határozatot is hoztak. Ezek közül a következőket említenénk meg: a) rendkívüli kongresszust eddig a helyi szervezetek hatvan százalékának kérésére hívtak össze, ezek után nyolcvan százalékra van szükség, b) körzeti tanácsokat alakítanak, amelyeknek fizetett titkára lesz, c) a szövetség rendes kongresszusát az eddigi három év helyett négyévenként fogják összehívni. Ezek a határozatok tehát csak erősítik a mezőgazdasági munkások szövetségének lehetetlen állapotát.

A mezőgazdasági munkásságnak az ilyen munkaviszonyokat nem szabad megengedni. Ők az ilyesmit nem tolerálhatják. A mezőgazdasági munkásságnak ki kell harcolnia, hogy demokratikus módon döntsenek minden őket érintő kérdésben, de a demokratizmust mindenekelőtt saját szervezeteikben kell megvalósítaniuk. A szövetség taglétszáma ezekből az okokból kifolyólag nagyon lecsökkent. A tagság kibővülése a fennálló helyzet demokratikus megoldásától függ. A vajdasági és egyben a jugoszláv munkásosztály ereje és akcióegysége nagyban függ a mezőgazdasági munkásság szervezettségétől. Ha majd a mezőgazdasági munkásság szervezetei megerősödnek, és ezek a szervezetek figyelembe veszik a tagság akaratát is, csak akkor vívhatnak sikeres harcot a jobb munkafeltételekért, a nagyobb darab kenyérért. Csakis egységes harccal lehet olyan törvényeket kivívni, amelyek megvédik a mezőgazdasági munkásságot a nagybirtokosok és a kulákok korlátlan kizsákmányolásától. Nekünk úgy tűnik, hogy a Mezőgazdasági Munkásság Nemzeti Szövetségének jelenlegi vezetősége a tagsága érdekeit nem védelmezi. Az utóbbi két konferencia erre a legjobb bizonyíték. A szövetség vezetői, úgy látszik még mindig az egyik tagjuk szavaihoz tartják magukat. „Mi megalakítottunk magunknak egy szövetséget. Akinek nem tetszik alakítson magának egy másikat." (L. Čaut) Még ma is időszerűek az 1937-es kongresszus egyik küldöttének szavai. (P. Radojčić Nagykikinda): „A mezőgazdasági munkásság szövetsége nem lehet Hadnagy György és Marko Patner külön tulajdona!" (Az 1937-es kongresszus eredeti jegyzőkönyvéből.)

3. A mezőgazdasági munkásság sztrájkjai

A munkásság legeredményesebb harci eszköze a jobb munkafeltételekért és a nagyobb keresetért a sztrájk — a munkabeszüntetés volt. Az előzőek során már említést tettünk arról, hogy a mezőgazdasági munkásság a XIX. század végén igen sok sztrájkot szervezett. Ezek a sztrájkok

nagyon sikeresek voltak, ezért a nagybirtokosok igencsak tartottak az ilyen munkabeszüntetésektől. A mezőgazdasági munkásság az 1905-ös és az 1907-es évben is sok sztrájkot szervezett. Ezek a sztrájkok meggyengítették a nagybirtokosok helyzetét. A mezőgazdasági munkásság nagyméretű sztrájkjai igazi felkelésekre hasonlítanak. A mezőgazdasági munkásság a háború után is gyakran szervezett sztrájkokat. A legtöbb sztrájk az 1936-os évben volt. Ebben az évben több száz helységben volt kisebb-nagyobb sztrájk. Ezen a helyen a mezőgazdasági munkások két legjellegzetesebb munkabeszüntetéséről szólunk, amelyek általános jellegű sztrájkokká fejlődtek.

Az óbecsei sztrájk (1936. május 4.)

A sztrájk a mezőgazdasági munkásság tiltakozásával kezdődött, majd az egész óbecsei, valamint járási munkásság általános sztrájkjaként fejeződött be. A mezőgazdasági munkásság tiltakozását nehéz helyzetük és a példátlan kizsákmányolás váltotta ki. Május negyedikére összehívták a járásban működő összes részbizottságokat. Már a bizottságok gyűlésének megkezdése előtt az egész járás területéről több ezer mezőgazdasági munkás érkezett a városba. Ugyanazon a napon a város ipari munkásai a kisipari munkások és a kereskedők is beszüntették a munkát. Délelőtt 10 óra körül Óbecse központjában tízezer ember gyűlt össze. A rendőrség és a csendőrség rátámadott a tüntető tömegekre, akik a későbbiek során kiszabadítottak néhány munkást a börtönből. A sztrájkot szervező munkásokat nem tudták elfogni mindamellett, hogy néhány tüntetőt bíróság elé állítottak.

Nagykikindán a téglagyári munkások szerveztek tüntetést (mintegy 2000-en), mert megtagadták tőlük a kollektív szerződés aláírását. Az általános sztrájkot a téglagyári munkások tömeges letartóztatása váltotta ki. 1936. június 8-án 10 000 ember sztrájkolt Nagykikindán.

Ezek a sztrájkok a munkásöntudat és a szolidaritás szép példái.

4. *A mezőgazdasági munkásság politikai mozgalmai*

A világháború előtt a mezőgazdasági munkásság részt vett a munkásosztály politikai harcában. A háború előtt néhány évvel megalakult a szerbek és bunyevácok szociáldemokrata pártja, ahová nagyon nagyszámú mezőgazdasági munkás és paraszt is csatlakozott. De figyelembe véve az Osztrák—Magyar Monarchia területén uralkodó törvényeket és szabadságjogokat, a munkásosztály nehezen tudott politikai harcot folytatni.

A háború után a munkások politikai csoportjai egységesen vették fel a harcot. Ebben az időszakban a vajdasági mezőgazdasági munkások tömegesen képviseltették magukat a munkások politikai pártjaiban. Az Obznana bevezetésével betiltották a munkások politikai pártjait. Ezután a munkások illegális politikai munkát folytattak. A január 6-i diktatúra a polgári politikai pártokat is törvényen kívül helyezte. Ezek a pártok is illegalitásba vonultak, és formálisan ma is így működnek. Ettől a helyzettől függetlenül a munkásosztály és a polgárság demokratikus csoportjai együttes és nagyon aktív politikai harcot folytattak. Az 1935-ös és 1938-as választások súlyos csapásokat mértek a diktatúrára és meggátolták a nyílt fasizmus bevezetését. A munkások az ellenzéki jelöltekre szavaztak. A munkásosztály a reakciósok elleni egyenlőtlen harcban becsületesen megállta helyét. Az ellenzéki jelöltekre nagyon sok járásban és városban csak a munkások és a mezőgazdasági munkásság szavaztak. Ők voltak a diktatúra elleni harc fő hordozói. A mezőgazdasági munkásság mindig együtt harcolt a munkásosztállyal az elnyomók ellen. A hallatlan nagy terror ellenére a fasizmus ellen, a demokrácia mellett szavaztak. A vajdasági és egyben az egész jugoszláv munkásosztály szervezett politikai harcot folytatott. A független munkáspárt betiltása után (1942) a munkásosztály harcos sorai az egységes munkáspárt és a Népfront megalakítására törekedtek. A Jugoszláv Munkáspárt reakciós vezetősége szabotálta ezt az akciót, másrészt pedig azért, mert a diktatúra hordozói üldözték a munkások vezetőit. A Népfrontot elsősorban azért nem sikerült megalakítani, mert a polgári demokrata pártok képviselői attól féltek, hogy a diktatúra hordozói a munkásosztállyal való együttműködéssel fogják őket megvádolni, és ezzel kivívják a hatalmon lévők haragját is. Ez pedig csökkentené a hatalomrajutásuk lehetőségét. Ők nem harccal akartak hatalomra jutni, hanem azt szerették volna, hogy a hatalmat ajándékba kapják.

A munkásosztály nem ült ölbe tett kézzel. Az egész országban a Munkáspárt megalakítására kezdeményezési bizottságokat hoztak létre. Ezek a bizottságok lényeges eredményeket értek el Vajdaság területén. Ezeken a bizottságokon keresztül együttműködés jött létre a munkáspártok és a vajdasági önálló demokrata párt között. Ily módon a vajdasági munkáspárt jutott legtovább tartományi szinten a Népfront megalakításában.

A Cvetković—Maček féle egyezmény aláírása új időszakot jelent a munkásosztály harcában. A kormány első lépéseit a közvélemény kedvezően fogadta. A későbbiek során hozott intézkedések azonban a diktatúra folytatását jelentették. A diktatúra bürokratikus apparátusát nem likvidálták; nem vonták vissza az államot védő törvényt, és az államot védő bíróság működését sem szüntették meg; amnesztiát hirdettek a

politikai elítéltek részére, de az elítélt munkásokat nem helyezték szabadlábra; késleltették a szabad politikára vonatkozó törvény meghozatalát; nem léteztek törvényes keretek a politikai pártok megalakítására; késleltették a falusi és városi községi választásokat; az egyik oldalon lehetetlenné teszik a szakszervezeti, aszály-megmozdulásokat, a másik oldalon pedig favorizálják a Jugoszláv Munkásszövetséget és a Horvát Munkásszövetséget stb.

Mindez a nép elégedetlenségét váltotta ki. Főleg a munkások veszítették el a polgári pártok következetes harcába vetett hitüket. Ebben a helyzetben a munkásosztály politikai akcióit az egész dolgozó nép érdekeivel kellett összehangolni. A külpolitikai események is: az imperialista háború és az állandó próbálkozások, hogy országunkat is belekényszerítsék a háborúba, egy új párt létrehozását sürgették, egy olyan pártét, melyet a munkásosztály fog irányítani, amely egybegyűjtené a munkásokat, a munkásparasztokat és más dolgozókat, valamint a népi intelligenciát is. Ilyen előzmények után alakul meg a Dolgozó Nép Pártja. Ez a párt az addigi Munkáspártnál szélesebb tömegeket ölelt fel, és a munkásosztály politikai munkáját összehangolta a munkásosztály szükségleteivel.

Egy szakasz a Dolgozó Nép Pártjának novemberi platformjából:

„A dolgozó népnek pártot kell alapítania. A Dolgozó Nép Pártjának kezdeményezési bizottságai azon a véleményen vannak, hogy jelenleg nem létezik még egy szervezett munkás vagy paraszti párt az országban, amely a dolgozó nép többségének az érdekeit szolgálná. Ezek a dolgozók pártot akarnak alakítani, amelynek a fő irányvonalai a következők:

1) a munkásosztály egy önálló politikai erő, amelynek saját céljai vannak, és ezeket a célokat csakis saját pártja által tudja megvalósítani;

2) a munkásosztály a nép hatalmáért vívott harcban a politikai egyenjogúság elvén minden demokratikus erővel kész együttműködni;

3) a munkásosztály azon a véleményen van, hogy harca csak akkor lesz sikeres, ha azt a falu és város dolgozó népe együtt folytatják. A munkásosztály önmagát a dolgozó nép részének tekinti."

A Dolgozó Nép Pártja föderatív államberendezést követel, amelyben a népek és a tartományoknak föderatív vagyis autonóm egységeket biztosítanak, az egységeken belül minden dologban a nép fog dönteni szabadon választott képviselőjén keresztül. A DNSZ Vajdaság számára autonómiát követel, tekintetbe véve a vidék gazdasági, szociális és nemzeti összetételét, valamint történelmi és kulturális múltját. Az előbb idézett platform erről a következőket mondja: „Vajdaságnak gazdasági és nemzeti szempontból különleges feladatai vannak. Ez a vidék önálló történelmi egység, amelynek hagyománya van és népeit nem lehet következmények nélkül egyik tartományhoz sem csatolni.

5. *A közvetlen feladatok*

A mezőgazdasági munkásságnak osztályjellegű szakszervezeteket kell alakítania. A vezetőséget saját soraikból válasszák. Kipróbált és becsületes emberekre kell, hogy bízzák a vezetés fontos feladatait, mert leggyakrabban tőlük függ a munkásosztály szervezett sorainak ereje. Az osztály-szakszervezeti megmozdulásokkal párhuzamosan politikai megmozdulásokat is kell szervezni. A politikai szervezkedésnek külön figyelmet kell szentelni. Elmúltak azok az idők, amikor a munkástömegeket a polgári politikai pártoknak engedtük át. Az általános reakció és az imperialista háború napjaiban szükség van a Dolgozó Nép Pártjának a megalakítására. Meg kell a munkások, a munkásparasztok és általában a dolgozók egységes pártját alakítani és e tömegeket elő kell készíteni az imperialista háború és a reakció elleni harcra, a dolgozó nép jogaiért és szabadságáért folyó küzdelemre. A dolgozó nép politikai mozgalmának erősödése hatással lesz a munkásosztály szakszervezeti mozgalmaira is és fordítva.

A politikai mozgalmakban ugyanúgy mint a szakszervezeti mozgalmakban, nagy gondot kell fordítani a vezetésre. A politikai és a szakszervezeti mozgalmak vezetését következetes és igazi marxistára kell bízni. A munkásosztály szakszervezetei mozgalmainak, valamint a dolgozó nép politikai mozgalmainak megszervezésére Vajdaságban igen jó feltételek vannak. Ezt nemcsak tudni kell, hanem ki is kell használni. Minden erővel azon kell dolgozni, hogy ez a két mozgalom mindjobban megerősödjön, minél nagyobb tömegeket mozgósítson.

A szakszervezeteknek és a DNSZ számára minden feltétel megvan, hogy Vajdaság legtömegesebb szervezeteivé válhassanak. A vajdasági munkásosztály átgondolt és odaadó munkával, valamint egészséges vezetőséggel a dolgozó nép vezetője lehet a szebb és jobb jövőért vívott harcban.

A munkásosztály csak akkor fogja elérni ezeket a sikereket, ha vezetősége idejében megérti az új idők követelményeit, ha az egységes munkára törekszik, ha vezetni tudja a népet ebben a nehéz harcban.

Együttműködésre kell törekedni a polgári pártokkal. Ennek az együttműködésnek ki kell elégítenie az általános népi követeléseket, amelyek a következők: harc a békéért és az imperialista háború ellen; harc az ország demokratizálásáért, a balkán népek szövetségéért és a Szovjet—Oroszországgal való szövetségért. A munkásosztály egységében, a Dolgozó Nép Pártjának erejében és az igaz demokratákkal való együttműködésben látjuk a kiutat a jelenlegi nehéz helyzetből. Egyedül a nép alkotó ereje az az erő, amely legyőzheti országunk ellenségeit; a reakciósokat és a fasisztákat, akik imperialista háborúba akarják sodorni a

nemzetet. Ebben a harcban a népet a munkásosztály fogja vezetni. A dolgozó nép érdekeinek elfojtásával a munkásosztály érdekeit is csorbítják. A munkásosztály tudatában van politikai szerepének és felelősségének. Következetesen fog harcolni a dolgozó nép jogaiért. A munkásosztálynak nem szabad beletörődni jelenlegi helyzetébe.

Ezekben a sorsdöntő napokban a mezőgazdasági munkásságnak sem szabad, hogy tétlenkedjék. Meg kell alakítaniuk osztályukon belül szakszervezetüket, mégpedig úgy, hogy a vezetést a legjobb és legodaadóbb tagokra bízzák. Nem szabad a vezetést megalkuvókra bízni, olyanokra, akik a döntő pillanatokban becsületüket is eladják. A mezőgazdasági munkásságnak a Dolgozó Nép Pártjához kell csatlakoznia. Harcos vezetőségükkel együttműködve segíteniük kell a demokratikus erők akcióit tartományunkban. De csak abban az esetben, ha ezek az akciók összhangban vannak a dolgozó nép érdekeivel.

Döntő fontosságú napok következnek, jól fel kell gyűrni az ingujjat, mint mikor nehéz mezei munkát végzünk. Csakis nehéz harcokkal tudjuk kivívni a jobb és szebb életet.

Fordította *Árokszállási-Borza Gyöngyi*